

IANCU LAURA

Azokban a napokban...

...a falu tekintélyes gazdájáról, Éber Lázárról az a hír járta, hogy megment az esze, s ha igaz a beszéd, akkor a faluban már alig maradt olyan ember, akit ne lehetne orránál fogva vezetni. Éber Lázárt azonban valójában súlyos kín gyötörte, abba látszott egyre beleveszni. Négy gyermeke halt meg keresztleletlenül, s erre felé úgy tartják, a keresztleletlenek valahol az élet s a halál közt vannak, kísértetlényekké változtak, és háborgatják az élőket. Ráadásul az első három gyermek halálán még gyertyát sem gyújthatott. Jóakarói rendre vigasztalták Lázárt: bizonyára nem jó a vérük, talán úgy volt az Istentől... csak nem rója fel Isten az ártatlanoknak, ha a halál körülményei nem a szokások szerint történtek, tehetnek ők arról, dehogyan is tehetnek, hát akkor minek az a sok aggodalom? Lázár el is hitte volna mindezt, de ott voltak az éjszakai álmok, a látomások, amik kínozták, s ha a férfi kínlódik, ott valami csakugyan nincsen már a helyén... Lázár szerette volna, ha a fényes nap örökre az égen maradna, hogy amíg a világ világ, örökké világos nappal lenne, soha többé ne legyen éjszaka, és ne legyen álom.

Egy éjjel, álmában misére igyekezett.

Amint az úton ment, úgy tűnt neki, mintha késésben volna, hamar futásnak eredt, hogy a harangszó a kápolnában érje. Ám az út, mintha valaki a másik végéből húzta volna, egyre csak nyúlt, egyetlen lépés ezer lépésnek tűnt, akárha egyhelyben futna. Egyre biztosabbnak látszott, a misekezdésre már nem érkezik meg. Egyszer csak látja, az útszéli kút előtt egy kisleány guggol, és hangosan sír. Körülötte fehér ruhába öltözött leánykák hófehér kendővel kezükben énekeltek, de az énekből a férfi semmit nem hallott.

– Rózsikám! Te vagy az? Mit csinálsz itt?

– Sírok.

– Miért sírsz, édesapámé?

– Mennék én is szentáldozásra, de úgy fázik a lábam!

– Hogy fázna a lábad? Meleg nyár van!

– Hogyne fázna, ha nekem nincsen bakancsom! Ahelyett, hogy adna egy pár bakancsot, kend örökké csak sír! Addig sírt, megfulladok a sok könnyben, ajkamig ér a patak! Ha még sokat siratózik, csinállok egy nagy nehézséget, hogy legyen miért sírnia, meglátja kend!

Lázár felriadt.

Igen, túlságosan is szerettem őt, azért vette el tőlem az Isten... Hogyne szerettem volna, mikor látása most

is megigézi szemem világát... Hogy tudjak belenyugodni, hogy az életet magát nem szerethetem jobban az élet adójánál...

Még sötét volt, amikor Éber Lázár a kántorhoz sietett, ki tudja már, hányadszor, mindig ugyanazon ok miatt: hogy tudna megszabadulni kísértő álmaitól... Azon a reggelen Lucát, Magdolna anyósát találta a kántor kapuja előtt, és ezen úgy feldühödött, hogy azon volt, visszafordul, de az asszony már messziről kiáltott feléje, mintha éppen az érkezését várta volna.

– Még nem köt fel a kántor, rikoltom, de nem hallja!

– Vajon nem ment-e fel a plébániatemplomhoz, s ott maradt?

– A' mondta vóna tegnap este a vecsernyén, ha elmegyen! Itthon kell legyen!

– Úgy élünk ebbe a gödörbe, akár az állatok a vadonba'... Se templom, se pap, de még egy kántor se...!

– Bár ha az Isten velünk volna! Az is elég lenne, nem igaz-e?! – válaszol az asszony.

– Velünk van, velünk! Nem látja, mennyi a kín?

– Kendék se a szomszédba járnak bajért, ugye?

– Van nekem elég, nem kell a másé! Csak az éjjel mit összeálmodtam...

Lázár nem akarta beavatni Lucát a gondjába, valahogy mégis szóra nyílt a szája, talán azt érezhette: vesztetni valója már nem maradt. Az asszony azt tanácsolta neki, ha nem tud napestig bakancsot szerezni, köttessen az asszonnyal egy pár zoknit, s adja oda egy Rózsikával egykorú kislánynak. Biztatta még, hagyjon fel a sírással.

– Ne várja vissza a gyermekeit, mert ugye onnan, a túlvilágról, ki tudja, hol lesz még az is – csóválta a fejét –, onnan még úgysem jött vissza soha senki...! Csak akkor tudjuk meg mi az, amikor egyenként odajutunk, akár akarjuk, akár nem akarjuk! – szögezte le Luca.

– Én... én csak a háborúból várom vissza a fiamat! – tette hozzá bátortalanul az asszony, mintha a fia épp csak vizért ugrott volna el a csorgóhoz, vagy a szőlősbe szaladt volna, hadd lássa, virágzik-e, köt-e, lesz-e új bor!

– Nem azt akarom én, hogy a gyermekeim visszajöjjenek! Azt akarom megtudni, a jó helyen vannak-e?

– Azt csak a halottlátó tudná kendnek megmondani, Lázár! – válaszolta magabiztosan az asszony.

Végül felhagytak a várakozással.

Megbeszélték, másnap, kakasszó előtt együtt indulnak Pokolpatakra a látóhoz, Ellátó Mihályhoz. Ilyesfajta ügyeket rejtőzve szokás intézni, valahogyan úgy, ahogy tolvaj készül a lopásra.

– És a látó? Mit ad vissza a látó abból, ami elvétellett? És honnan fogja tudni, hogy akit lát, az pontosan az én

gyermekem? – tűnődött a férfi. Aztán mindjárt az ajtóra akasztott szenteltvízartóba mártotta jobb kezének két ujját, keresztet vetett, bocsánatot kért a Magasságostól, amiért engedett a kétkedésnek. Máskor, a szenteltvíz-e vagy a keresztvetés, de valami megnyugtatta. Azon az éjszakán Lázár annyit hánykolódott, mintha valakivel versenyezne, hadd lám, ki örül előbb meg, s azon igyekezett, hogy a babér az ő fejét díszítse.

Luca fekete ruhát húzott. A nagydiófa mögé bújva várta Lázárt, nehogy az útkereszteződésben valaki is felismerje. Akkor már haragudott magára, miként tudott akkora számár lenni, hogy bólogatott, mikor Lázár azt mondta, éppen ott, azon a helyen találkozzanak. Hát nem ott, a keresztesútban járnak a hajnali harangszó előtt a kísértetek? Igaz, nem ismeri magát vétkesnek, ám azt mindenki tudja, hogy az ördög nem válogatja meg az embereit, sőt épphogy a makulátlan lélekre vadászik. A rossznak is a jóra fáj a foga! – vette számba az asszony, és azonmód másra gondolt, hogy ne mind fesse az ördögöt a falra. Fel sem tűnt neki, amikor az út túlsó oldalára osont, a feszülethez, és a gerenda mögé bújott. Leguggolt. Szeme szikrát hányt az ijedtségtől. Átkozódott Lázárra, amiért késlekedik. A percet múlhatatlannak érezte. Hatalmas vibráló foltot látott szembejönni, két óriás szem virított rajta, hol vörös, hol ezüst szemgolyók. Hiába próbálta lehunyni szemét, szemhéja csak nem tapadt össze, minduntalan fölnyílt. Egyik kezével lehúzta fejéről a kendőt, elkötötte a szemét, de az alak egyre határozottabban közeledett feléje, s mintha azt is hallani vélné, hogy a nevéen szólítja:

– Luca! Luca!

Az asszony hatalmasat szusszant. Megnyugodott. Azon volt, hogy a kísértet-históriát mielőbb elfeledje, mert mi más lehetett volna ez az egész, mint képzelgés, hajnali káprázat. Tudta, a kísértetnek nincs hangja, nem beszél. A holtak, a halottak azok, akik az élők után kiáltanak. De azok sem rontanak, ha az ember el tudja fojtani magában a szót, néma marad, amikor rikoltják. Kétkedett abba, hogy Istennek oka volna reá küldeni az ördögöt. Legfeljebb valamiféle jel lehet ez a Magasságostól, talán éppen arra, hogy mégsem kellene látóhoz menni a kántor engedélye nélkül... De jól tudja azt Isten, hogy nem lehet a végtelenségig várni. Tudni kell, hogy Jeremiás hazajő-e a háborúból. És nemde azt fogja kérdezni, miféle anya vagyok, hogy engedhettem, hogy Magdolna szégyent hozzon?

– Hol az istenbe van, Luca? – szólott ismét a hang.

Az asszony ekkor már biztos volt abban, hogy Lázárt hallja, megigazította fején a kendőt, és magabiztosan előállt.

– Itt vagyok hát, itt, hol lennék?

– Maga is a kereszt tövébe végzi a dógát, mint a kutya! – szólott rá a férfi.

– A' hogyne! Imádkozni mentem oda!

– Olyan nehezen bújott elő, mintha a túlvilágról jött volna vissza!

– Nem hallottam, hogy rikoltott! – magyarázkodott az asszony.

– Otthon hagyta a fülét? Há, hogy hallja meg, amit a látó mond?

Lázár kiállhatatlanul viselkedett az úton. Nyügös volt, s ahogy Luca kullogott mellette, elgondolta, milyen szerencsés asszonynak mondhatja magát, hogy az ő ura nem ilyen, mint ez a Lázár... Aztán eszébe jutott a hajnali történet, a képzelgés, és ismét könnyűnek érezte magát, akárha parányi lepke volna, úgy repdesett a göröngyös út felett, Lázár árnyékában. Boldog volt, hogy nem halott, és nem is kísértet kiáltotta a nevét, hanem Lázár. Szinte hallani vélte a látó szavait, ki nyilván azt is elmondja majd, hogy a háborúba rekedt fia úton van, ha haza nem érkezett már... Még az is megfordult a fejében, hogy bizony elegendő bizonyosságot kapott, nem szükséges látóhoz vonszolni öreg csontjait. Minek, mikor a napnál is világosabb az igazság? Hogy egyik lába miért követte mégis a másikat, már nem tudni...

Amikor elhagyták a falut, Lázár megfordult és keresztet vetett, talán még fohászt is mondott magában. Szótlanul haladtak, szaporán lépdeltek egymás mellett, hol árnyékos erdőúton, hol a szántóföldek végtelen ösvényein. Az erdőben szellő fúj, a napsugarak átszúrták a lombkoronát, akárha az egész erdőt villámlás járná át.

– Én nem tudom, Lázár! Hogy lehessen, hogy valaki ellásson a túlvilágra? – töri meg a csendet az asszony.

– Úgy lehet, Luca, hogy a látomás idejére a látó meghal, de nem igazán, hanem csak úgy, mintha. Abba' az ő halálába találkozik a holtakkal, aztán felébred, és elmondja, amit látott. Én így képelem. Aztán az Isten jobban tudja.

– Az Isten bocsássa meg nekem, Lázár, de én nem... – folytatta volna Luca, de a szó torkán akadt. Jajveszékelve ordított a férfit: – Jaj, jaj, Istenem! Lázár! Kígyó, kígyó!

– A mennyköves Úristenedet, átkozott faj! – káromkodott a férfi, és botjával már ütni is kezdte az állatot. Az asszony eldobta kezéből a tarisznyáját, lehajolt, felkapott egy követ, és a kígyó fejéhez vágta.

Az állat elpusztult.

A két ember keresztet vetett, és reszketegen ballagott tovább, némán, de azokban a pillanatokban a csend olyan volt, mint egy frissen sült kenyérfalat. Az ijedtséget semmi nem tudta úgy lecsitítani, ahogy a csend.

Lázár a rózsafüzért imádkozta, s minden, útjába eső gallyba, göröngybe belerúgott, dühösen csörtetett az úton. Azon morfondírozott, vajon milyen is lehetett a

paradicsomi megkísértés. – Ha ez a félelmetes kígyóálat beszélni tudna, s azt kérné tőlem, egyél a fa gyümölcséből, hogy a csodába ne engedelmeskedj nekik? Bizonyos, hogy az első ember is félt, kellett, hogy ismerje a félelmet! Mit volt mit tenni? Kockáztattak. Kár is tagadni: akárhova tekintett az első emberpár a világ elején, a halál nézett rájuk vissza...

Közben egy újabb erdőrengetegből jutottak ki, a nap magáról szórta világosságát a lankás tájra. Mindjárt az első völgybe leereszkedtek, és a falu templomához siettek. Lázár gyónni akart, de sem a plébánost, sem a kántort nem találták odahaza. A harangozótól tudta meg, hogy a pap, szolgálójával együtt, a püspök temetésére utazott, s ha már magához hívta az Úr a püspököt, a torra egybegyűlt atyák az egyházmegye ügyeit is megtárgyalni készülnek, így hát ki tudja, Isten szolgálói mikor keverednek vissza nyájaikhoz. Lázár a templomba ment, és térdet hajtott az oltár előtt.

– Menni kéne inkább, Lázár, elkésünk! – nyugtalanodott Luca.

– Kend menjen előre, néni Luca, immá' nincs olyan messze a hely, egymaga is odatalál!

– A halál jár egymagába, Lázár! Én kenddel indultam, kenddel menek elébb, ha menek. S ha nem, nekem az is megteszi. Hazatérek.

– Ki-ki arra hajlik, amerre a szíve húzza, néni Luca!

Lucát örületbe kergették Lázár állandó szenteskedő rohamai.

Azt gondolta, de soha nem merte volna kiszóllani: nem joggal vette el tőle Isten a négy gyermeket. Bizonyos, hogy valamiképpen mégiscsak bűnös embernek találta őt, hiába hányja-veti annyit a keresztet! Azt már régen leszögezte magának, hogy az Istenre igazán rászorulóknak éppen az efféle templomlakók! Ott apasztják Isten kenyerét mindennap, mintha odahaza nem volna mit enniük! Pedig de mennyire, hogy van! Hogy mást ne említsen az ember, itt van ez a Lázár! A falunak együtt nincs annyi vagyona, amekkorát egymaga birtokol, és mégis, hordott-e szerencsétlenebb s boldogtalanabb embert a föld a hátán? Pedig, nála nagyobb úr nincs is! Valóban féli az Istent, de vajon ok nélkül fél tőle?

Közben Lázár kijött a templomból, odament a kúthoz, ahol az asszony állt, vizet ivott, végül elindultak. Luca almával kínálta a férfit, amit a plébánia kertjéből szedett, de Lázár nem fogadta el. Hosszú órák óta vásik lábukon a bocskor, s a férfi egy falat ételt nem evett.

Pontban délre érkeztek meg a pokolpataki temetőhöz.

Amint a kápolna harangja megkondult, Lucát félelem futotta át, mert úgy szólt akkor az a harang, mintha

utolsókat ütné, fáradtan, éppen hogy üzenni tud még valamit. Bezzeg a szeretőföldi harang nyelvét jól érteni, rezdüléseiből még jóslatait is megsejteni. Ha például egy gyászmenet alatt a harang sikít, ahogy a disznó visít mikor leszúrják, az bizony azt jelenti, hamarosan másik halottat kell temetni... És senki nem tudhatja, ki leszen a következő... Talán ez az oka annak, hogy Szeretőföldön mindenki készül a halálra, ne érje váratlanul... Szent Mihály persze sohasem jókor jó, örökké hirtelenkedik, de ők ezt is tudják, éppen ezért, minden pillanatot utolsóknak élnek meg...

Megegyeztek, előbb Lázár próbál szerencsét a látónál.

A férfi kopogott a faajtón, és anélkül, hogy hívó szót hallott volna, benyitott. Az ajtócsikorgástól, a harangzúgástól aligha hallhatta a látó Lázár köszönését.

– Dicsértessék Istennek szent neve!

A kis kápolna sarkában egy keskeny, deszkából ácsolt, szalmával tömött pad volt, fehér színű, csepülepedő lógott rajta, le, egész a sárral tapasztott padlóig.

Sápadt arcú, fakó tekintetű gyermek feküdt rajta, akár egy koporsóba tételhez gondosan előkészített, halott test.

Ellátó Mihály.

A látó megemelte sovány kezét, Isten hozottat legyintett, majd lehunyta szemét, légzése hangosabb és szaporább lett, mintha álomba merülne.

Lázár tanácstalanul állt előtte. Vajon jó helyre jött-e egyáltalán, lehetséges, hogy a nagyhírű látó ily apró gyermek volna? És mi van, ha ebben a pillanatban érte utol a halál... s így Lázár utolsó reménye is veszve... Hisz egészen élettelen, nyoma sincs benne a léleknek...

– Bácsika! – szólalt meg váratlanul a látó. – Kend erős hitű ember, de erőst pipál, s igen csúful káromodik! Csak idefelé jövet, az erdőben, mennyi vétet összehordott! Hát mit vétett kendnek az Isten, hogy úgy szidja?

– Azt nem mondanám, hogy vétett ellenem, de a szenvedés, honnét a sok szenvedés, s mi végre? – szólalt meg Lázár, azután fogta a zsámolyt, maga mellé húzta, és ráült.

A kápolna apró ablakain éles fénycsíkok hulltak a látóra. A gerendákra szögelt deszkák némelyike fellazott, kísértetiesen kattogott, a padláson egerek, s ki tudja, miféle állatok, ördögök és angyalok garázdálkodtak. Lázár számára mégsem volt félelmetes a hely. Inkább az rémisztette, ahogyan a látó csukott szemmel beszél hozzá. Mert szavaiból világos volt: mindent lát. Nem csak Lázár testét látja, akkor, ott. Egész nyomorult életét látja, barangol a történések között, mintha éppen ott, azokban a percekben történne meg az élete. Szégyen nyomasztotta. Feláll, és kimegy – gondolta magában. Amint ezt elgondolta, maga köré nézett, és

tömerdek kötelet látott a testén, amik körbefonták. De nem volt benne félelem. Lassan azt is elfeledte, kicsoda ő, Lázár. Semmit nem tudott, és semmit nem érzett. Egyedül az emlékezésében derengett valami, egy árnyéktestet látott, aztán már azt sem. Úgy érezte: megérkezett. Valahová megérkezett.

– Bácsika! – szólt hozzá akkor a látó. – Ne káromkodjon, ne pipáljon! A cigaretta az ördög tömjénje!

Hogy miként történhetett, azt Lázár nem tudta fel-fogni, de hirtelen leoldódott róla az a sok kötél, ott fet-rengett körülötte, akár a reggel kiütött kígyó teste. Hallgatta a kápolna körül zsvivajgó nép hangját, és hideg futott végig rajta.

– Látom, azok, akik pipáltak a pokol fenekén, fekete füstben szenvednek, irtózatossá fordultak. És tudja meg, bácsi, és amerre csak jár, adja hírül az embereknek, a magzatgyilkos asszonyok csecsemőikkel táplálkoznak a pokolban. A tolvajok keze akár az örökláng, örökké ég. S aki életében valótlan dolgot állított, mások jóhírébe kárt tett, az az ajkát nem tudja összecsukni, örökké tátva van, s az neki erőst fáj!

Lázár rémülten hallgatta a látó szavait.

– Hogy tudnám én a dohányt felhagyni, kezemre nőtt, s az igazat megmondva: megnyomorít a sok baj, valamibe kapaszkodnom kell!

– Éppen a pipába érkezik kapaszkodni? Nem tudja, hogy Isten féltékeny? Amikor pipáér' nyúlna, mondjon el egy Miatyánkat! Ezt soha ne feledje el, meglátja, idővel nem lesz szüksége a füstre!

Lázár szólni készült valamit, talán csak úgy, talán a mentségére, erőlködött, de az ajka nem nyílt meg. Odakint egyre erősödött a zsvivaj, attól tartott, a nép miatta zúgolódik.

– De nem mehetek ki, hiszen a gyermekeimről semmit nem tudtam meg! – töprengett.

– Miattuk cseppet se búsuljon, bácsika, a gyermekei mind angyalok! Én látom őket, odafenn repdesnek Isten körül, s kend, ha egyszer meghal, odakerül, ahol most ők vannak. Mind-mind kend elébe mennek!

Éber Lázár szívében azokban a pillanatokban haltak meg igazán és végérvényesen a gyermekei... Elmúlt benne minden düh és irigység, amit Isten iránt érzett. Amilyen súlyos volt a teher, oly tökéletes volt akkor a béke....

Közben Luca a várakozóktól megtudta, Ellátó Mihályt csecsemő korában elvetette a családja. Keresztzülei nevelték fel, akik a szegénység miatt saját gyermekét nem is akartak maguknak. Amikor rátaláltak, Ellátó Mihály már hosszú ideje nem evett, istállóban, kunyhók padlásán húzta meg magát. Télen mindannyiszor megfagyott, nem egyszer azt hitték, már halott.

Egy alkalommal a temetését is előkészítették. A rokonok levágták a disznót, tíz fazék töltött káposztát készítettek, még a sírgödrét is kiásatták. De a temetés napján Mihály ismét feltámadt abból a különös halálából. Ekkor azonban a nevelői elzavarták őt. A faluban azt beszéltek, a holtak nem fogadják maguk közé Mihályt, hogy miért, azt nem tudni, egyesek szerint mert Isten titkaival kereskedett. Igaz, pénzt nem kért, s el sem fogadott azér', amit mond, ám az emberek felett mégiscsak hatalommal bírt... A szomszéd faluba, Pokolpatakba ment, de rossz híre már régen megelőzte, és őt már nem fogadták be az emberek. A temetőben pusztuló kápolnába költözött. Teste az éhségtől összezsugorodott, harminchárom éves múlt, de alig látszott többnek egy hatéves gyermeknél. Azt beszéltek róla, gyomra se volt, hasán hatalmas luk tátongott.

– És lássa-e, Isten színe előtt mégis neki van érdeme arra, hogy a legnagyobb titkaiba belásson! – foglalta össze a történet végét Lucának az idegen asszony.

Lucát felkavarták a hallottak. Elbizonytalanították. Igazolva látta magát, s legfőképpen kételyét, miszerint ilyesmi dolog, azaz a túlviláglátás valósággal lehetetlen, legfeljebb szemfényvesztés lehet. Akkor már azt is megbánta, hogy útra kelt, s erősen gyötörte a gondolat, hogy egyáltalán be menjen-e az ellátóhoz? Végére úgysem számít, mit mond! Menyének úgyis azt fogja mondani, Jeremiást előléptették, a haza hőse lett, úton van, tán már meg is érkezett!

– Óh, az én fiam rég odahaza van, és én a pokolba keveredtem, hát kellett nekem bizonyosság után kutakodni?

Töprengéseiben egy magas, vékony, szeplős arcú leányka zavarta meg. Határozott lépésekkel közeledett feléje, s amikor a közelébe ért, a sokaság számára is hallhatóan a következőket mondta:

– Nénike! Ellátó Mihály azt üzeni kendnek, kend ne menjen be hozzá, mert kend erőst bűnös asszony!

Az emberek az asszony felé fordultak. Ki gúnyosan, ki részvétellel nézett rá.

– Vétékkel kapta meg! Vétkesnek találta! – suttogtak egymás között. Az hírelt ugyanis, hogy akit Ellátó Mihály bűnösnek lát, nem engedi a közelébe. Hogy miben volt bűnösebb Luca Lázárnál, vagy a többi embernél, azzal az emberek nem foglalkoztak. A különféle ellentmondásosságok tapasztalata csak fokozta az emberekben az istenfélelmet.

Luca elővette zsebkendőjét, kicsomagolta belőle a rózsafüzért, megcsókolta, keresztet vetett, és földre ejtett tekintettel kísért a temetőből. A várakozók sokáig követtek a dombon alászálló asszonyt, aki egyre vontatottabban tántorgott a völgybe. A párás levegőben úgy tetszett, mint ha magát az erdőt is beszippantotta volna a messziség.